SOCJOLOGIA

60 WIZUALNYCH STRON

O WSPÓŁCZESNYCH AUTORACH I MYŚLICIELACH

Bourdieu, Foucault, Bauman, Giddens i inni —
jasno, wizualnie i praktycznie dla szkoły średniej.

Materiał gotowy do wykorzystania
na lekcjach, powtórkach, zajęciach
dodatkowych i pracy własnej ucznia.

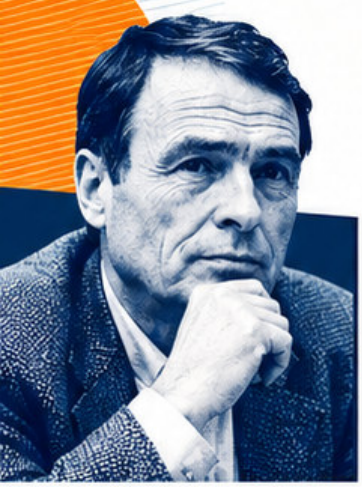

SOCJOLOGIA

INFORMACJE O MATERIALE

Materiał edukacyjny przygotowany do wykorzystania podczas lekcji, powtórek i pracy własnej ucznia.

Strony mają charakter dydaktyczny i służą lepszemu rozumieniu współczesnej socjologii.

Dozwolony użytek własny edukacyjny.

Zakazana odsprzedaż, kopiowanie w celu komercyjnym i nieautoryzowana dystrybucja.

Copyright © 2026.

SOCJOLOGIA

SPIS TREŚCI

00	Capa	›
01	Informacje o materiale	›
02	Spis treści	›
03	Wprowadzenie	›
04–10	Wprowadzenie do myślenia współczesnego	›
11–17	Pierre Bourdieu	›
18–24	Michel Foucault	›
25–31	Zygmunt Bauman	›
32–38	Anthony Giddens	›
39–45	Tożsamość, interakcja i etykietowanie	›
46–52	Ryzyko, sieci i media	›
53–59	Synteza i zastosowania	›

WPROWADZENIE

Ten materiał pomoże Ci uporządkować najważniejsze idee współczesnych autorów i zobaczyć, jak ich koncepcje wyjaśniają szkołę, media, konsumpcję, władzę, nierówności, tożsamość i codzienne życie.

Nie chodzi tylko o zapamiętanie nazwisk. Chodzi o zrozumienie, jak patrzeć na społeczeństwo uważniej, głębiej i bardziej świadomie.

Jak korzystać: przeczytaj pojęcie główne, zobacz przykład, połącz autora z problemem społecznym, porównuj perspektywy i wracaj do stron przy powtórkach.

MYŚLENIE SOCJOLOGICZNE ZACZYNA SIĘ TAM, GDZIE KOŃCZY SIĘ OCZYWISTOŚĆ.

MODUŁ 01

WPROWADZENIE DO MYŚLENIA WSPÓŁCZESNEGO

Jak współcześni autorzy pomagają rozumieć codzienne życie, szkołę, media, władzę i tożsamość?

Ten moduł pokazuje, po co wychodzić poza klasyków i jak używać teorii jako narzędzia do analizy teraźniejszości.

CZYM ZAJMUJE SIĘ SOCJOLOGIA WSPÓŁCZESNA?

Socjologia współczesna pyta, jak działa społeczeństwo dzisiaj — w świecie szkoły, internetu, rynku, instytucji i codziennych wyborów.

Bada relacje społeczne, instytucje, kulturę, media, technologię, władzę, nierówności, style życia, normy i tożsamość.

PRZYKŁAD

Przykład: szkoła nie jest tylko miejscem nauki. To także przestrzeń ocen, ról, hierarchii, norm, relacji i różnego dostępu do zasobów.

ZAPAMIĘTAJ

Zapamiętaj: współczesna socjologia pomaga zobaczyć społeczne mechanizmy tam, gdzie na pierwszy rzut oka widać zwykłe sytuacje.

DLACZEGO WARTO WYJŚĆ POZA KLASYKÓW?

Klasycy dają fundament, ale współcześni autorzy pomagają lepiej rozumieć problemy dzisiejszego świata: internet, konsumpcję, tożsamość, nadzór, ryzyko, globalizację i płynność życia.

KLASYCY	VS	WSPÓŁCZEŚNI AUTORZY
Dają fundament – podstawowe pojęcia i teorie.		Tłumaczą współczesne zjawiska i nowe konteksty.
Pomagają zrozumieć strukturę społeczną i mechanizmy władzy.		Dotykają tematów bliskich codziennemu życiu i doświadczeniu.
Powstali w innych czasach – odpowiadają na ówczesne wyzwania.		Ujawniają nowe formy władzy, kontroli i ryzyka we współczesnym świecie.
Dają punkt wyjścia do dalszej analizy i krytycznego myślenia.		Rozwijają i aktualizują idee klasyków, łącząc je z teraźniejszością.

Bez klasyków trudno zacząć. Bez współczesnych autorów trudno zrozumieć teraźniejszość.

JAKIE PYTANIA STAWIAJĄ WSPÓŁCZEŚNI AUTORZY?

- Współczesna socjologia pyta: kto ma władzę i jak ją sprawuje?
- Jak społeczeństwo wpływa na nasze wybory?
- Dlaczego jedni mają większe szanse niż inni?
- Jak media i technologia zmieniają relacje?
- Kim jesteśmy i skąd bierze się tożsamość?
- Co wydaje się naturalne, choć jest społeczne?

Dobre pytanie socjologiczne nie kończy się na tym, co widać. Szuka mechanizmu, skutków i ukrytych zasad.

JAK TEORIA POMAGA ROZUMIEĆ CODZIENNOŚĆ?

Teoria nie oddala od życia.
Dobra teoria pozwala zobaczyć więcej.

Schemat pracy: sytuacja → pytanie socjologiczne → teoria → zrozumienie.

Przykład: presja wyglądu w mediach społecznościowych.

Pytanie: kto ustala normy i dlaczego ludzie chcą się do nich dopasować?

Teoria pomaga nazwać mechanizm.

Inne przykłady: oceny, moda, monitoring, grupy rówieśnicze, popularność online i wybór przyszłości.

SOCJOLOGIA

MAPA WSPÓŁCZESNYCH AUTORÓW I MYŚLICIELI

Foucault: władza, nadzór, dyscyplina.

Bourdieu: habitus, kapitał, nierówności.

Bauman: płynność, konsumpcja, niepewność.

Goffman: role, interakcje, wrażenie.

Giddens: struktura, sprawstwo, ryzyko.

Becker: etykietowanie, dewiacja.

Butler: tożsamość, performatywność.

Beck: ryzyko.

Castells: sieci, informacja.

Każdy autor patrzy na społeczeństwo z innej strony — razem tworzą pełniejszy obraz współczesnego świata.

SŁOWNIK POJĘĆ NA START

Struktura społeczna: układ relacji, zasad, instytucji i nierówności, który wpływa na życie ludzi.

Sprawstwo: zdolność człowieka do działania i wpływania na rzeczywistość.

Władza: możliwość wpływania na decyzje, zasady i sposób myślenia innych.

Tożsamość: sposób, w jaki człowiek rozumie siebie i jest rozpoznawany przez innych.

Nierówności społeczne: różnice w dostępie do pieniędzy, edukacji, prestiżu, bezpieczeństwa i możliwości.

Dyskurs: sposób mówienia i myślenia o temacie, który wpływa na to, co uznajemy za prawdziwe lub normalne.

Instytucja: utrwalony sposób organizowania życia społecznego.

Norma społeczna: zasada mówiąca, jak powinno się zachowywać.

MODUŁ 02

PIERRE BOURDIEU

Habitus, kapitał, pole społeczne i ukryte mechanizmy nierówności.

Bourdieu pomaga zrozumieć, że społeczeństwo działa także przez gusty, nawyki, styl mówienia, pewność siebie, kontakty i kapitał kulturowy. Pokazuje, dlaczego nierówności mogą odtwarzać się nawet wtedy, gdy formalnie wszyscy mają podobne prawa.

HABITUS
nawyki, dyspozycje, sposób bycia

KAPITAŁ
kulturowy, społeczny, ekonomiczny, symboliczny

POLE SPOŁECZNE
przestrzeń relacji i walki o pozycję

NIERÓWNOŚCI
odtwarzane przez codzienne praktyki i struktury

HABITUS — JAK SPOŁECZEŃSTWO WCHODZI W NASZE NAWYKI?

DEFINICJA

Habitus to zestaw trwałych skłonności, nawyków, sposobów reagowania, gustów i ocen, które człowiek nabywa przez życie w określonym środowisku społecznym.

To sposób, w jaki społeczeństwo zapisuje się w ciele, języku, gestach i reakcjach.

NAWYKI I SPOSOBY REAGOWANIA

JĘZYK, GESTY I POSTAWA CIAŁA

GUSTY, UPODOBANIA I OCENY

SOCJALIZACJA I ŚRODOWISKO

PRZYKŁAD

jedna osoba czuje się swobodnie w muzeum, a druga ma wrażenie, że to miejsce nie jest dla niej. Bourdieu zapytałby, skąd bierze się poczucie swobody albo obcości.

ZAPAMIĘTAJ

habitus to społecznie ukształtowany wewnętrzny kompas.

CZTERY RODZAJE KAPITAŁU U BOURDIEU

1. KAPITAŁ EKONOMICZNY:

pieniądze, majątek, możliwość opłacenia zajęć i lepszych warunków nauki.

2. KAPITAŁ KULTUROWY:

wiedza, język, obycie, dyplomy, styl wypowiedzi i znajomość kultury.

3. KAPITAŁ SPOŁECZNY:

kontakty, relacje, znajomości i sieci wsparcia.

4. KAPITAŁ SYMBOLICZNY:

prestiż, uznanie, reputacja i autorytet.

Kapitały często się wzmacniają.
Nierówności nie dotyczą tylko pieniędzy,
ale także języka, wiedzy, kontaktów i prestiżu.

POLE SPOŁECZNE — GDZIE TOCZY SIĘ GRA?

DEFINICJA

Pole społeczne to obszar życia społecznego, w którym ludzie i instytucje rywalizują o zasoby, pozycję, wpływ i uznanie. Każde pole ma swoje reguły gry.

PRZYKŁAD

w szkole liczą się oceny, język, zachowanie, aktywność, relacje z nauczycielami, regulamin i oczekiwania. Uczeń, który zna reguły tego pola, porusza się w nim pewniej.

PYTANIA

- kto ma przewagę?
- Jakie zasady tu działają?
- Co daje prestiż?
- Kto zostaje na marginesie?

GUST I STYL ŻYCIA — CZY WYBORY SĄ NAPRAWDĘ INDYWIDUALNE?

Bourdieu pokazuje, że gust nie jest wyłącznie prywatną sprawą. To, co lubimy, jak się ubieramy, czego słuchamy i co uznajemy za dobre, wiąże się z pozycją społeczną, wychowaniem i kapitałem kulturowym.

Gust może dotyczyć muzyki, jedzenia, ubrań, języka, wolnego czasu, książek, filmów, sztuki i mediów.

MUZYKA
od klasyki
po hip-hop

JEDZENIE
od kuchni lokalnej
po fine dining

UBRANIA
od codziennego luzu
po haute couture

JĘZYK
od slangu
po akademicki styl

WOLNY CZAS
od sportu
po akindfulness

KSIĄŻKI
od bestsellerów
po literaturę ambitną

FILMY
od blockbusterów
po kino artystyczne

SZTUKA
od galerii
po street art

MEDIA
od mediów
społecznościowych
po podcasty

ZAPAMIĘTAJ

To, co wydaje się osobistym wyborem, może mieć społeczną historię.

REPRODUKCJA NIERÓWNOŚCI W SZKOLE

Reprodukcja nierówności oznacza proces, w którym różnice społeczne utrzymują się lub powtarzają z pokolenia na pokolenie. Szkoła może pomagać w awansie, ale może też nagradzać kapitał kulturowy wyniesiony z domu.

PRZEWAGĘ MOGĄ DAWAĆ:

- spokojne miejsce do nauki
- książki
- komputer
- wsparcie rodziców
- język bliski językowi szkoły
- pewność siebie
- znajomość zasad

RÓWNE ZADANIE

Ten sam test, te same wymagania, te same kryteria oceny.

VS.

NIERÓWNE WARUNKI

Różne zasoby, różne wsparcie, różne szanse na sukces.

ZAPAMIĘTAJ

równe zadanie nie zawsze oznacza równe szanse.

PRZEMOC SYMBOLICZNA W CODZIENNOŚCI

DEFINICJA

Przemoc symboliczna to forma dominacji, która działa przez język, oceny, prestiż, normy i przekonanie, że istniejący porządek jest naturalny.

WYJAŚNIENIE

Nie jest przemocą fizyczną.

MOŻE DZIAŁAĆ PRZEZ:

- uznawanie jednego języka za lepszy
- ocenianie gustu
- zawstydzanie osób bez kodów kulturowych
- przekonanie, że sukces zależy wyłącznie od talentu

ZAPAMIĘTAJ

przemoc symboliczna działa wtedy, gdy nierówność wygląda jak coś normalnego i sprawiedliwego.

MODUŁ 03

MICHEL FOUCAULT

Wiedza, władza, nadzór, dyscyplina i normalizacja.

Foucault pokazuje, że władza nie działa tylko przez rozkazy, policję albo prawo. Może działać przez wiedzę, język, instytucje, normy, obserwację i klasyfikowanie ludzi.

WIEDZA · INSTYTUCJE · NADZÓR · DYSKURS · NORMALIZACJA

WIEDZA I WŁADZA

Dla Foucaulta wiedza i władza są ze sobą powiązane. Wiedza nie jest tylko neutralnym opisem świata. To, kto może mówić, kto jest ekspertem, jakie kategorie są używane i co zostaje uznane za prawdę, wpływa na życie ludzi.

PRZYKŁAD

Oceny, testy, diagnozy i klasyfikacje pomagają organizować naukę, ale wpływają też na to, jak uczeń widzi siebie i jak widzą go inni.

PYTANIA

kto definiuje problem?

Kto jest ekspertem?

Jakie słowa opisują ludzi?

DYSCYPLINA I NADZÓR

Dyscyplina u Foucaulta oznacza kształtowanie zachowania przez reguły, obserwację, powtarzalność, ocenianie i organizację codziennego życia.

NADZÓR

Nadzór nie musi oznaczać tylko kamery. Może działać przez dzienniki, testy, oceny, listy obecności, regulaminy, raporty i rankingi.

KAMERY · LISTY OBECNOŚCI · RAPORTY · OCENY · TESTY · REGULAMINY

PRZYKŁAD

Uczeń wie, że jego obecność, zachowanie i oceny są zapisywane, więc uczy się kontrolować samego siebie.

ZAPAMIĘTAJ

dyscyplina działa także przez czas, przestrzeń, dokumenty i oceny.

CZAS + PRZESTRZEŃ + DOKUMENTY + OCENY

NORMALIZACJA – KTO USTALA, CO JEST NORMALNE?

Normalizacja to proces, w którym pewne zachowania, cechy, wyniki albo sposoby życia zostają uznane za normalne, właściwe lub pożądane, a inne za dziwne, słabe albo do poprawy.

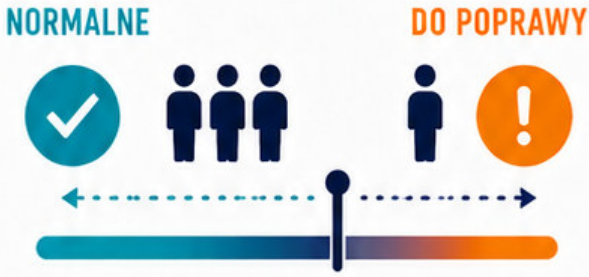

JAK TO DZIAŁA?

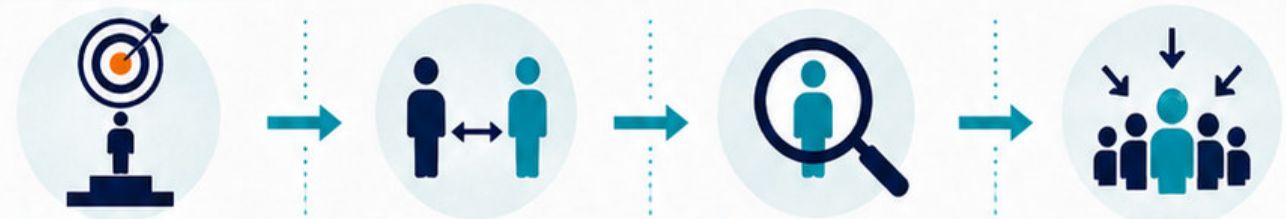

1. wzór
2. porównanie
3. nazwanie różnicy
4. presja dopasowania

MOŻE DOTYCZYĆ:

- SZKOŁY
- WYGLĄDU
- ZDROWIA
- EMOCJI
- PRACY
- STYLU ŻYCIA
- INTERNETU

ZAPAMIĘTAJ

normalizacja sprawia, że społeczne oczekiwania wyglądają jak coś naturalnego.

INSTYTUCJE: SZKOŁA, SZPITAL, WIĘZIENIE

Instytucje nie tylko obsługują ludzi. One także ich opisują, mierzą, porównują, klasyfikują i uczą określonych zachowań.

SZKOŁA

Szkoła ocenia i porządkuje czas.

SZPITAL

Szpital diagnozuje i wyznacza normy zdrowia.

WIĘZIENIE

Więzienie izoluje, nadzoruje i klasyfikuje.

WSPÓLNE ELEMENTY

- obserwacja
- dokumentacja
- hierarchia
- eksperci
- normy
- procedury
- ocena postępów

ZAPAMIĘTAJ

instytucje definiują, czym jest problem, kto go ma i jak należy z nim postępować.

BIOPOLITYKA I ZARZĄDZANIE POPULACJĄ

Biopolityka oznacza sposób sprawowania władzy, który dotyczy życia całych populacji: zdrowia, chorób, bezpieczeństwa, urodzeń, długości życia, ryzyka, higieny, migracji, edukacji i warunków życia.

PRZYKŁAD

Państwo zbiera dane o zdrowiu społeczeństwa, prowadzi kampanie profilaktyczne, planuje szpitale i tworzy zasady bezpieczeństwa.

ZDROWIE

RYZYKO

STATYSTYKA

WARUNKI ŻYCIA

ZAPAMIĘTAJ

biopolityka to władza zajmująca się życiem populacji, statystyką, ryzykiem i warunkami życia.

SOCJOLOGIA

JAK CZYTAĆ WSPÓŁCZESNE SPOŁECZEŃSTWO FOUCAULTE'EM?

Czytać społeczeństwo Foucaulte'em oznacza pytać: kto definiuje prawdę? Kto obserwuje? Kto klasyfikuje? Jakie normy działają? Jak ludzie uczą się kontrolować samych siebie?

PIĘĆ ELEMENTÓW ANALIZY

1 WIEDZA
Co uznaje się za prawdę?

2 NORMA
Jakie reguły porządkują zachowania?

3 NADZÓR
Kto obserwuje i w jaki sposób?

4 KLASYFIKACJA
Jak dzieli się ludzi i zjawiska?

5 SKUTEK
Jakie efekty wytwarza władza?

PRZYKŁAD

Platforma społecznościowa zbiera dane, algorytm klasyfikuje aktywność, użytkownik obserwuje reakcje i dopasowuje zachowanie.

ZBIERANIE DANYCH → KLASYFIKACJA ALGORYTMICZNA → OBSERWACJA REAKCJI → DOPASOWANIE ZACHOWANIA

ZAPAMIĘTAJ

władza może działać przez procedury, wiedzę, ocenę, troskę i organizację.

MODUŁ 04

ZYGMUNT BAUMAN

Płynna nowoczesność, konsumpcja, niepewność i kruche więzi.

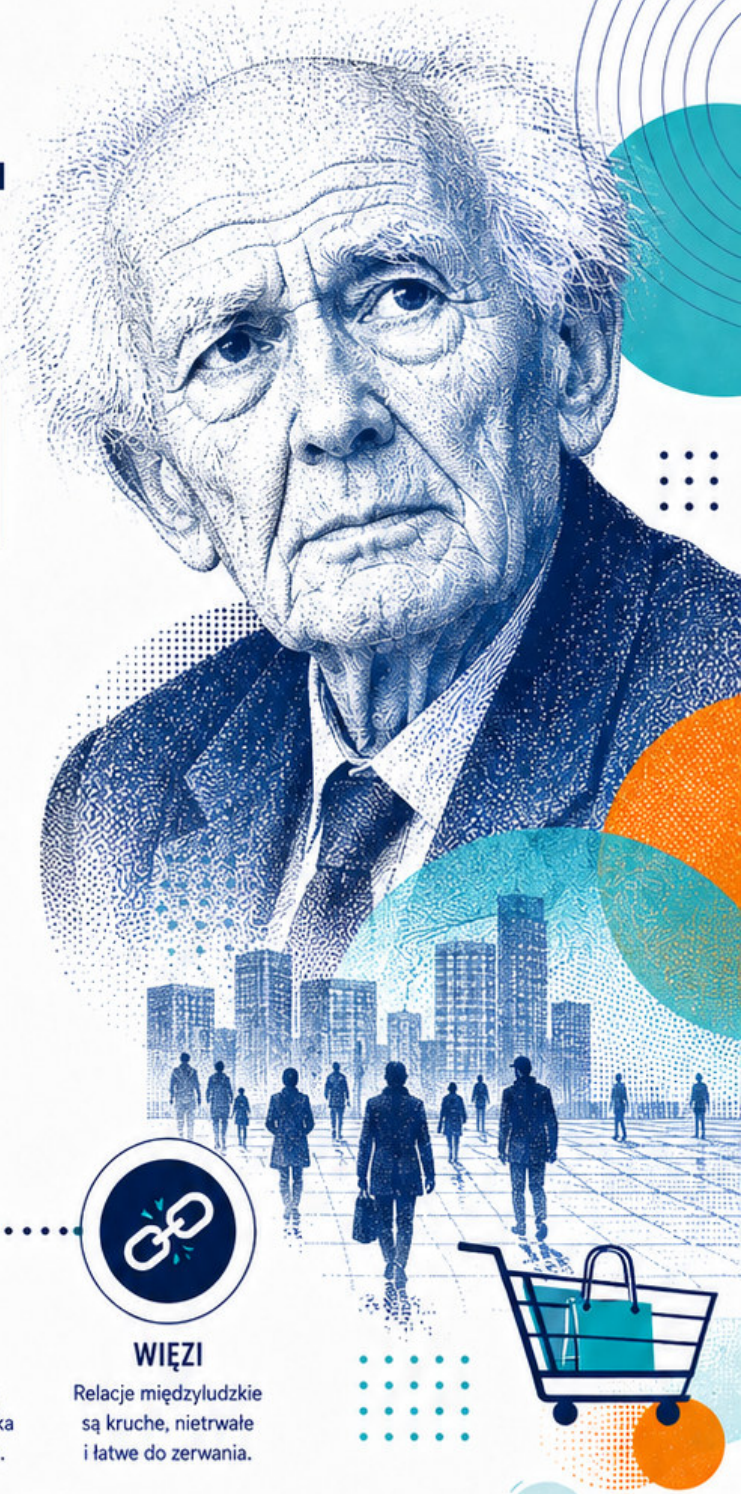

Bauman pomaga zrozumieć świat, w którym relacje, praca, tożsamość, styl życia i poczucie bezpieczeństwa stają się mniej stabilne.

PŁYNNOŚĆ
Świat i życie społeczne są w ciągłym ruchu i zmianie.

KONSUMPCJA
Tożsamość i sens coraz częściej budujemy poprzez to, co kupujemy.

NIEPEWNOŚĆ
Przyszłość jest trudna do przewidzenia, a ryzyka stają się codziennością.

WIĘZI
Relacje międzyludzkie są kruche, nietrwałe i łatwe do zerwania.

PŁYNNA NOWOCZESNOŚĆ

Płynna nowoczesność to świat, w którym wiele dawnych struktur stało się mniej trwałych. Praca, relacje, styl życia, autorytety, tożsamość i plany życiowe częściej się zmieniają.

CO SIĘ ZMIENIA?

- praca mniej stała
- relacje bardziej kruche
- trendy szybciej się zmieniają
- odpowiedzialność częściej spada na jednostkę

BARDZIEJ STAŁE	BARDZIEJ PŁYNNE
stabilne instytucje	instytucje elastyczne
praca na całe życie	praca projektowa i zmienna
relacje długotrwałe	relacje tymczasowe
jasne ścieżki życia	wiele możliwych ścieżek
poczucie bezpieczeństwa	niepewność i nieprzewidywalność

ZAPAMIĘTAJ

płynność daje możliwości, ale może odbierać stabilność.

KONSUMPCJA I TOŻSAMOŚĆ

W społeczeństwie konsumpcyjnym człowiek nie tylko kupuje rzeczy. Często buduje przez nie obraz siebie.

Ubrania, telefon, jedzenie, muzyka, miejsca, aplikacje, wyjazdy i marki mogą mówić coś o statusie, guście, aspiracjach i przynależności.

UBRANIA

TELEFON

JEDZENIE

MUZYKA

MIEJSCA

APLIKACJE

WYJAZDY

MARKI

PRZYKŁAD

Profil w mediach społecznościowych może działać jak wystawa wybranej wersji osoby.

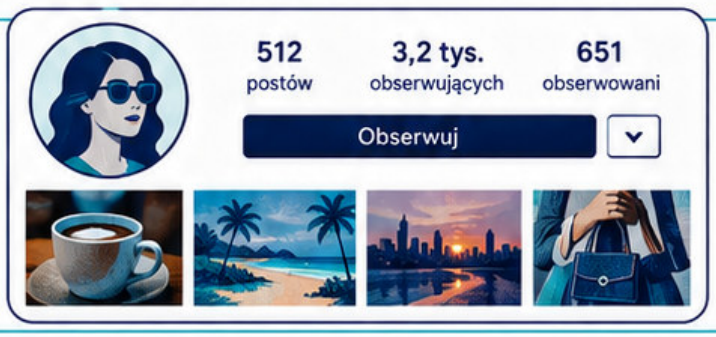

ZAPAMIĘTAJ

konsumpcja może pomagać budować tożsamość, ale może też tworzyć presję ciągłego porównywania się.

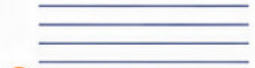

NIEPEWNOŚĆ, LĘK I KRUCHOŚĆ WIĘZI

Płynna nowoczesność może osłabiać poczucie bezpieczeństwa. Gdy wiele rzeczy szybko się zmienia, ludzie mogą odczuwać niepewność, lęk przed odrzuceniem, trudność planowania przyszłości i obawę przed trwałym zobowiązaniem.

Relacje mogą być łatwiejsze do rozpoczęcia, ale też łatwiejsze do zerwania. Można mieć wiele połączeń i jednocześnie czuć samotność.

NIEPEWNOŚĆ

LĘK PRZED ODRZUCENIEM

TRUDNOŚĆ PLANOWANIA

OBAWA PRZED ZOBOWIĄZANIEM

WIELE POŁĄCZEŃ

SAMOTNOŚĆ

ZAPAMIĘTAJ

wolność wyboru może być szansą i ciężarem.

RELACJE, MEDIA I ŻYCIE ONLINE

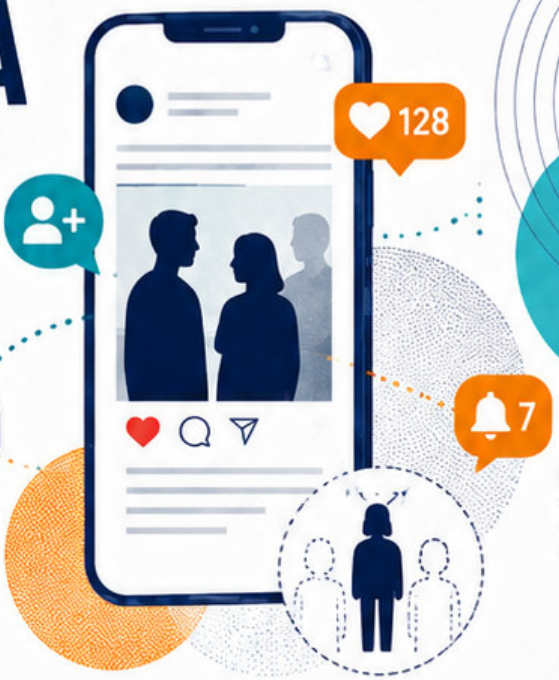

Życie online zwiększa kontakt, ale zmienia sposób budowania relacji. Łatwiej być widocznym, porównywanym, ocenianym i zastępowanym.

MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE MOGĄ WZMACNIAĆ:

- presję wizerunku
- potrzebę natychmiastowej odpowiedzi
- lęk przed pominięciem
- kruchość relacji
- ciągłą dostępność (24/7)

ZAPAMIĘTAJ

media online mogą łączyć ludzi, ale mogą też sprawiać, że relacje zależą od widoczności i reakcji.

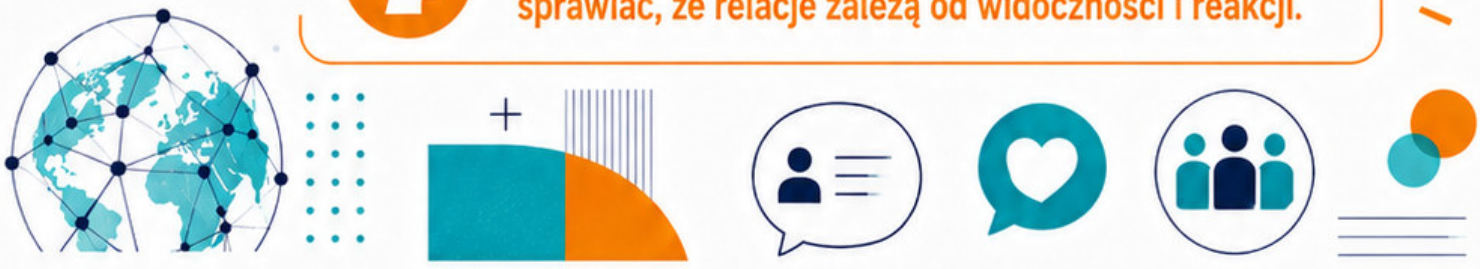

WYKLUCZENIE I ODPADY LUDZKIE

Bauman pokazuje, że społeczeństwo konsumpcyjne może traktować niektórych ludzi jak zbędnych, niewidocznych albo niepasujących. Określenie "odpady ludzkie" ma krytykować taki sposób myślenia, nie obrażać ludzi.

WYKLUCZENIE SPOŁECZNE OZNACZA OGRANICZONY DOSTĘP DO:

- pracy
- edukacji
- mieszkania
- zdrowia
- informacji
- kultury
- bezpieczeństwa
- godności

Wykluczenie nie oznacza tylko braku pieniędzy. Może oznaczać brak dostępu, głosu i uznania.

ZAPAMIĘTAJ

wykluczenie nie oznacza tylko braku pieniędzy. Może oznaczać brak dostępu, głosu i uznania.

BAUMAN W CODZIENNYM DOŚWIADCZENIU UCZNIA

Bauman jest widoczny w planowaniu przyszłości, mediach społecznościowych, relacjach rówieśniczych, konsumpcji, wykluczeniu i niepewności.

PYTANIA BAUMANA

- co jest niestabilne?
- Czy człowiek musi się dopasowywać?
- Jaką rolę odgrywa konsumpcja?
- Czy relacje są trwałe czy kruche?
- Kto zostaje wykluczony?
- Czy wybór jest wolnością czy presją?

ZADANIE

wybierz sytuację z życia ucznia i wyjaśnij ją trzema pojęciami Baumana.

.....

.....

.....

PRZYKŁADOWE OBSZARY

- planowanie przyszłości
- media społecznościowe
- relacje rówieśnicze
- konsumpcja
- wykluczenie
- niepewność

MODUŁ 05

ANTHONY GIDDENS

Struktura, sprawstwo, refleksyjność, ryzyko i globalizacja.

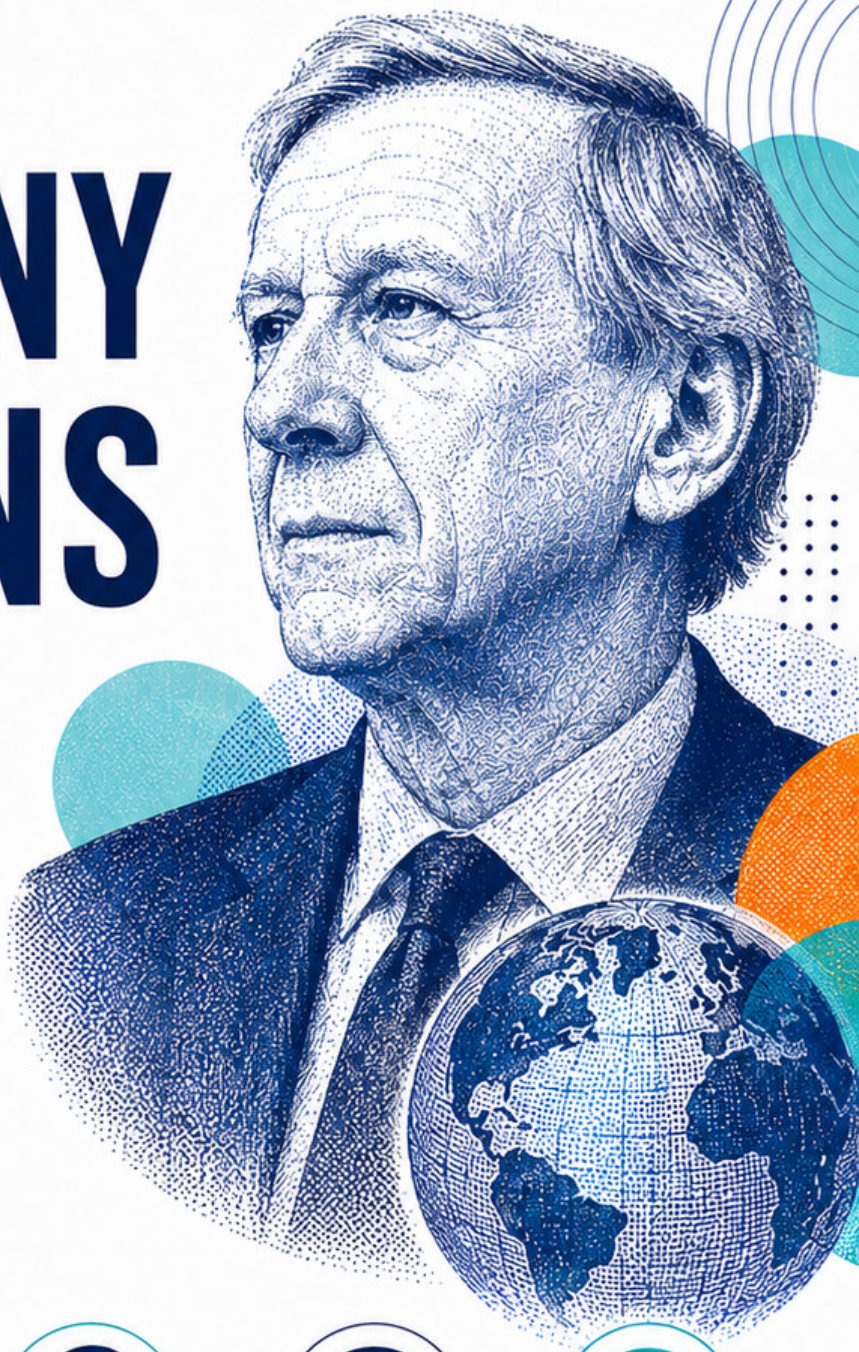

Giddens pomaga zrozumieć napięcie między tym, co społeczne, a tym, co indywidualne. Ludzie działają w ramach struktur, ale nie są tylko biernymi wykonawcami zasad.

STRUKTURA — SPRAWSTWO — REFLEKSYJNOŚĆ — RYZYKO — GLOBALIZACJA

STRUKTURA I SPRAWSTWO

Struktura to zasady, instytucje, normy, role i zasoby porządkujące życie społeczne. Sprawstwo to zdolność ludzi do działania, podejmowania decyzji i wpływania na rzeczywistość.

STRUKTURA

zasady, instytucje, normy, role i zasoby porządkujące życie społeczne

SPRAWSTWO

zdolność ludzi do działania, podejmowania decyzji i wpływania na rzeczywistość

Struktura nie tylko ogranicza działanie, ale także je umożliwia.

PRZYKŁAD

Język ma reguły, ale dzięki nim możemy mówić, pisać, żartować i protestować.

ZAPAMIĘTAJ

społeczeństwo kształtuje jednostki, a jednostki codziennie odtwarzają lub zmieniają społeczeństwo.

REFLEKSYJNOŚĆ NOWOCZESNOŚCI

Refleksyjność nowoczesności oznacza, że współczesne społeczeństwo stale analizuje samo siebie. Ludzie i instytucje zbierają informacje, oceniają skutki działań i zmieniają sposób funkcjonowania.

PRZYKŁAD

uczeń analizuje wyniki nauki, ogląda poradniki, zmienia plan dnia i próbuje zwiększyć efektywność.

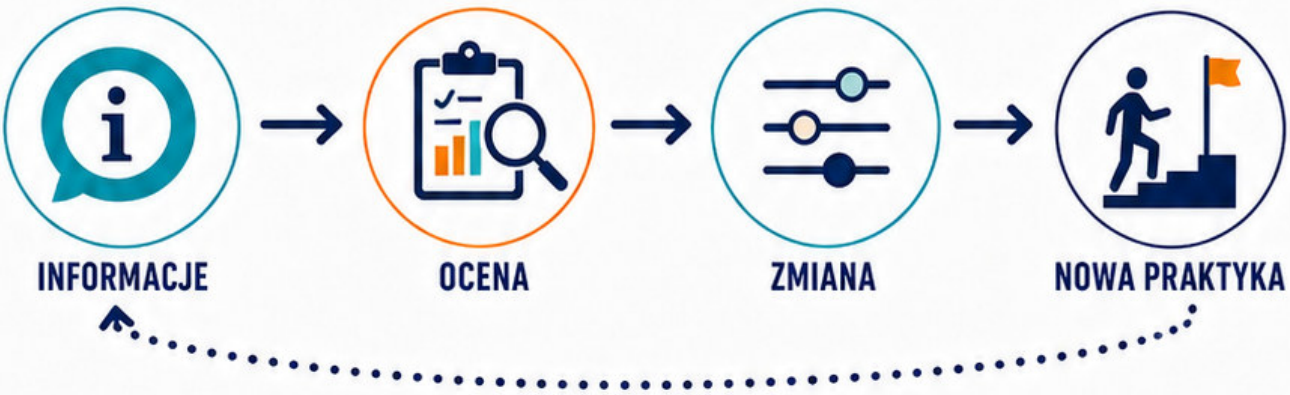

PLUSY

- uczenie się na błędach
- świadomość decyzji
- rozwój

MINUSY

- presja ciągłego ulepszania siebie
- nadmiar informacji

RYZYKO I ZAUFANIE

Nowoczesne życie wymaga zaufania do złożonych systemów: banków, internetu, transportu, medycyny, edukacji, prawa, technologii i nauki. Nie możemy wszystkiego sprawdzić sami.

RYZYKO

niepewne skutki decyzji

ZAUFANIE

opieranie się na ludziach, instytucjach lub systemach

SYSTEMY, KTÓRYM UFAMY

- banki
- internet
- transport
- medycyna
- edukacja
- prawo
- technologia
- nauka

PYTANIA

- komu ufamy?
- Jakie systemy działają w tle?
- Jak oceniamy ryzyko?
- Co się dzieje, gdy zaufanie do instytucji słabnie?

INTYMNOŚĆ I RELACJE W PÓŹNEJ NOWOCZESNOŚCI

Giddens pokazuje, że relacje coraz częściej opierają się na rozmowie, wyborze, emocjonalnej satysfakcji i wzajemnym uznaniu, a nie tylko na tradycji lub presji społecznej.

CZYSTA RELACJA

Czysta relacja trwa głównie dlatego, że obie strony widzą w niej wartość.

- ROZMOWA
- ZAUFANIE
- GRANICE
- EMOCJE
- SZACUNEK
- REFLEKSJA
- ODPOWIEDZIALNOŚĆ

ZAPAMIĘTAJ

większa wolność w relacjach oznacza także większą odpowiedzialność.

GLOBALIZACJA I CODZIENNE ŻYCIE

Globalizacja oznacza rosnące powiązania między ludźmi, miejscami, instytucjami i wydarzeniami na całym świecie. To, co dalekie, wpływa na codzienność.

PRZYKŁADY

- ubrania z innego kraju
- zagraniczne platformy
- aplikacje globalnych firm
- jedzenie z różnych kultur
- nauka języków
- trendy internetowe
- ceny zależne od światowej gospodarki

ZAPAMIĘTAJ

codzienne życie jest połączone z procesami wykraczającymi poza lokalne miejsce.

JAK JEDNOSTKA WSPÓŁTWORZY SPOŁECZEŃSTWO?

Według Giddensa społeczeństwo istnieje dzięki powtarzanym praktykom. Ludzie codziennie używają języka, przestrzegają zasad, odgrywają role, korzystają z instytucji, podejmują decyzje i reagują na innych.

SCHEMAT

struktura → działanie → powtarzanie → utrwalenie lub zmiana struktury

CODZIENNE PRAKTYKI

- język
- zasady
- role
- instytucje
- decyzje
- reakcje na innych

ZAPAMIĘTAJ

jednostka nie może wszystkiego, ale nie jest całkowicie bezsilna.

MODUŁ 06

TOŻSAMOŚĆ, INTERAKCJA I ETYKIETOWANIE

Tożsamość nie powstaje w samotności — tworzy się w relacjach, spojrzeniach, rolach i ocenach.

Ten moduł analizuje rozmowy, gesty, role, etykiety, oczekiwania i sytuacje, w których człowiek pokazuje siebie innym.

TOŻSAMOŚĆ — INTERAKCJA — ROLE — ETYKIETY — OCZEKIWANIA

ERVING GOFFMAN — ŻYCIE SPOŁECZNE JAK SCENA

Goffman porównuje życie społeczne do teatru. Nie oznacza to, że ludzie są fałszywi, lecz że w różnych sytuacjach pokazują różne wersje siebie, dostosowują zachowanie do publiczności i starają się wywołać określone wrażenie.

SCENA PRZEDNIA
miejsce publicznej prezentacji roli

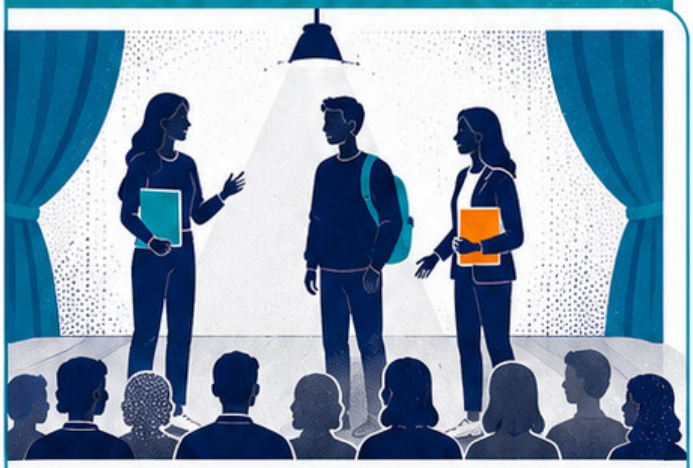

SCENA
miejsce działania widoczne dla innych

PUBLICZNOŚĆ
osoby obserwujące i oceniające

ROLA
zestaw zachowań, mowy i wyglądu, które prezentujemy

ZAPLECZE
moment odpoczynku od roli i przygotowania

ODPOCZYNEK
czas na bycie sobą, bez presji występu

PRZYGOTOWANIE
planowanie, ćwiczenie, budowanie roli

KOREKTA
zmiana wizerunku i strategii przed kolejnym występem

ZADANIE

wybierz sytuację i wskaż scenę, publiczność i rolę.

rozmowa na lekcji

spotkanie z rodzicami

zakupy w sklepie

post w mediach społecznościowych

ROLE, FASADY I ZARZĄDZANIE WRAŻENIEM

Rola społeczna to oczekiwany sposób zachowania w danej sytuacji. Fasada to elementy pomagające rozpoznać rolę: ubiór, język, ton głosu, gesty, miejsce, przedmioty, tytuły i styl profilu online. Zarządzanie wrażeniem to próba wpływania na to, jak inni nas odbierają.

1 ROLA SPOŁECZNA

To oczekiwany sposób zachowania w danej sytuacji i kontekście społecznym (np. uczeń, nauczyciel, kolega, menedżer, pacjent).

2 FASADA

ubiór	język	ton głosu	gesty
miejsce	przedmioty	tytuły	styl profilu online

Elementy sygnalizujące i pomagające innym rozpoznać odgrywaną rolę.

3 ZARZĄDZANIE WRAŻENIEM

To celowe działania, słowne i niewerbalne, które mają wpływać na to, jak inni nas postrzegają i oceniają.

PYTANIA

- jaką rolę ktoś odgrywa?
- Jaka fasada ją pokazuje?
- Kto jest publicznością?
- Jakie wrażenie osoba próbuje wywołać?

HOWARD BECKER – ETYKIETOWANIE I DEWIACJA

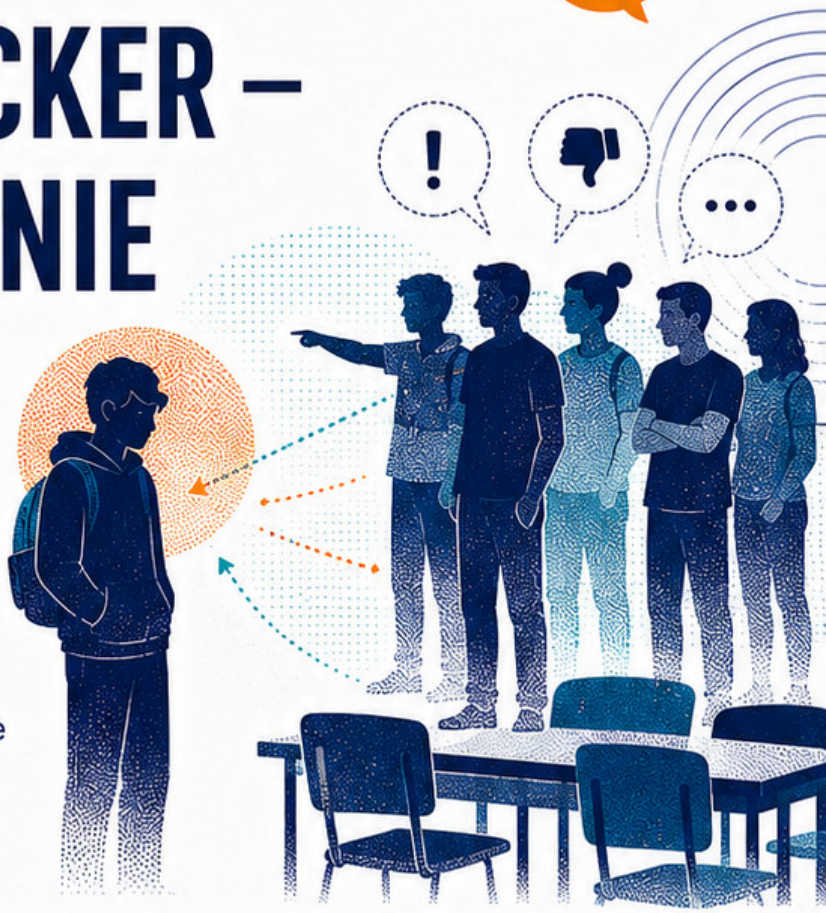

Becker pokazuje, że dewiacja nie jest tylko cechą czynu lub osoby. Coś staje się dewiacyjne wtedy, gdy grupa uzna zachowanie za naruszenie normy i przypisze komuś etykietę.

PRZYKŁADOWE ETYKIETY:

Etykieta może wpływać na to, jak inni traktują daną osobę i jak ona zaczyna widzieć siebie.

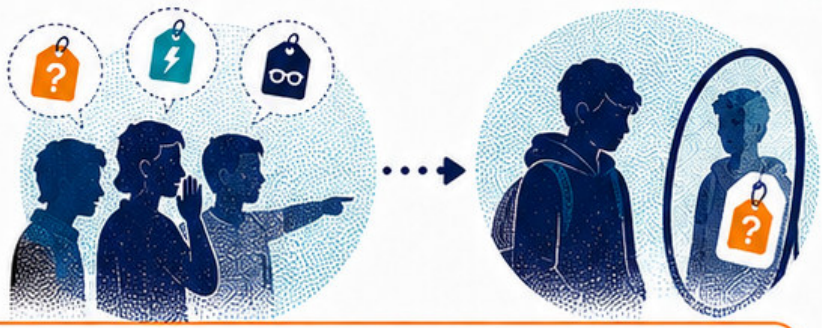

ZAPAMIĘTAJ

dewiacja powstaje także przez reakcję społeczną.

JUDITH BUTLER — TOŻSAMOŚĆ I PERFORMATYWNOŚĆ

Butler pokazuje, że **tożsamość** nie jest tylko czymś wewnętrznym. Jest także tworzona i rozpoznawana przez powtarzane działania, gesty, słowa, style, normy i oczekiwania społeczne.

Performatywność nie oznacza zwykłego udawania. Oznacza, że pewne działania nie tylko wyrażają tożsamość, ale także ją współtworzą.

działania → gesty → słowa → style → normy → oczekiwania społeczne → **tożsamość**

ZAPAMIĘTAJ

to, co wygląda naturalnie, często jest wynikiem wielu społecznych powtórzeń.

MODUŁ 06

STEREOTYPY I SPOŁECZNE OCZEKIWANIA

Stereotyp to uproszczony obraz osoby lub grupy. Społeczne oczekiwania mówią, jak ktoś powinien się zachowywać ze względu na rolę, wygląd, płeć, wiek, pochodzenie, styl, ocenę albo etykietę. Stereotypy mogą wpływać na to, jak ludzie są traktowani, zanim zostaną poznani.

UPROSZCZONE ZAŁOŻENIA

widzimy mniej, niż ktoś naprawdę jest

OCZEKIWANIA SPOŁECZNE

mówią, jak ktoś „powinien" się zachować

ETYKIETY I OCENY

jedno słowo może wpłynąć na postrzeganie

NORMY SPOŁECZNE

wskazują, co jest akceptowane w grupie

POŁĄCZENIE AUTORÓW

GOFFMAN — prezentacja siebie

Ludzie zarządzają tym, jak są postrzegani, by pasować do sytuacji i oczekiwań innych.

BECKER — etykieta

Etykieta nadana przez innych może wpływać na to, jak jesteśmy traktowani i kim się stajemy.

BUTLER — normy i powtarzanie ról

To, kim jesteśmy, tworzy się przez powtarzanie zachowań, które uznaje się za „normalne".

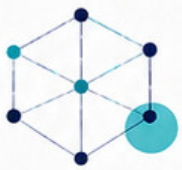

ANALIZA SYTUACJI: SZKOŁA, GRUPA, INTERNET

KROKI

1. opisz sytuację
2. zobacz role
3. zobacz publiczność
4. znajdź etykiety
5. rozpoznaj normę
6. sprawdź skutki

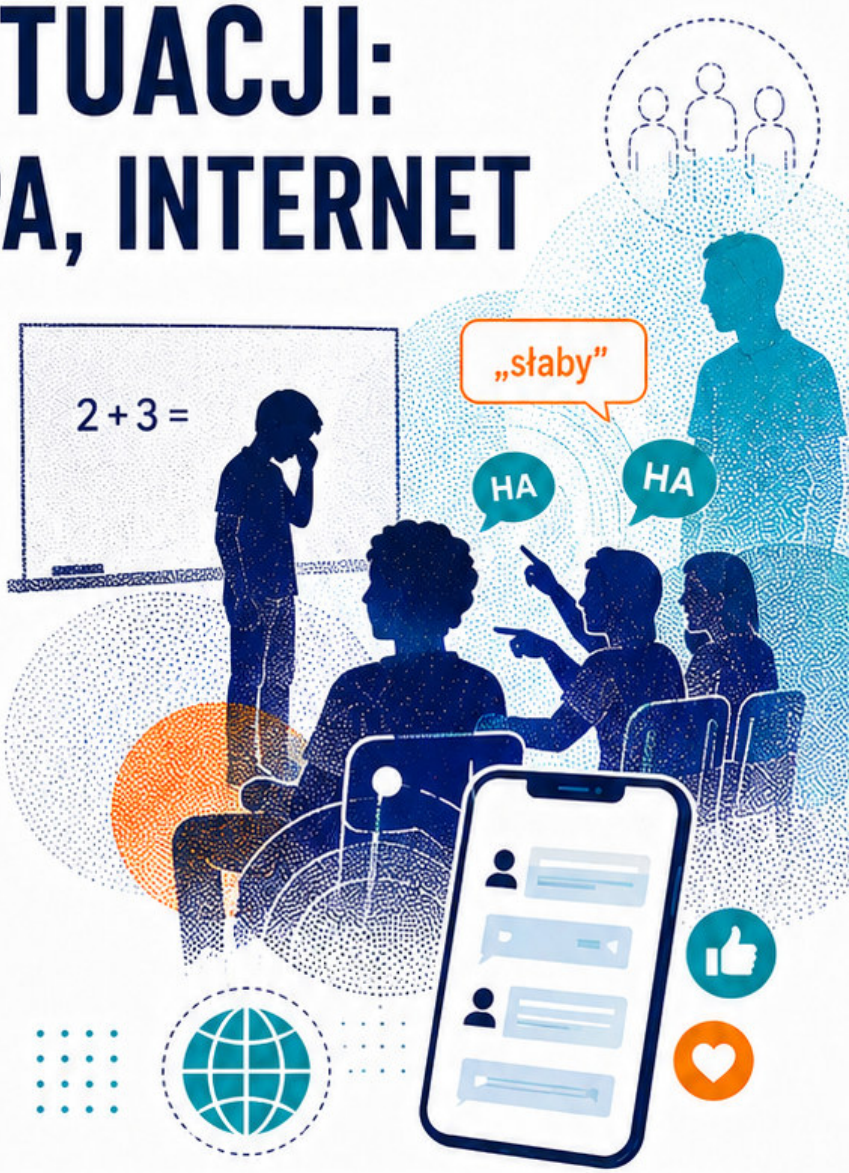

PRZYKŁAD SZKOLNY

uczeń myli się przy tablicy, klasa się śmieje, pojawia się etykieta „słaby", a osoba może unikać kolejnych odpowiedzi.

SZYBKA ANALIZA

Goffman — jak osoba pokazuje siebie?

Becker — jaką etykietę nadaje grupa?

Butler — jakie normy działają?

MODUŁ 07

RYZYKO, SIECI I MEDIA

Współczesne społeczeństwo działa coraz bardziej przez połączenia, dane, obrazy, ryzyka i przepływy informacji.

Ten moduł pokazuje społeczeństwo ryzyka, społeczeństwo sieci, algorytmy, media, ruchy społeczne i internet jako przestrzeń społeczną.

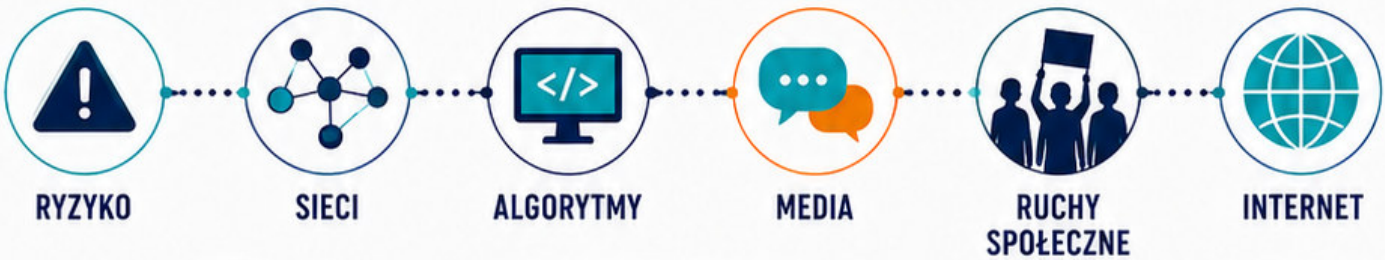

ULRICH BECK — SPOŁECZEŃSTWO RYZYKA

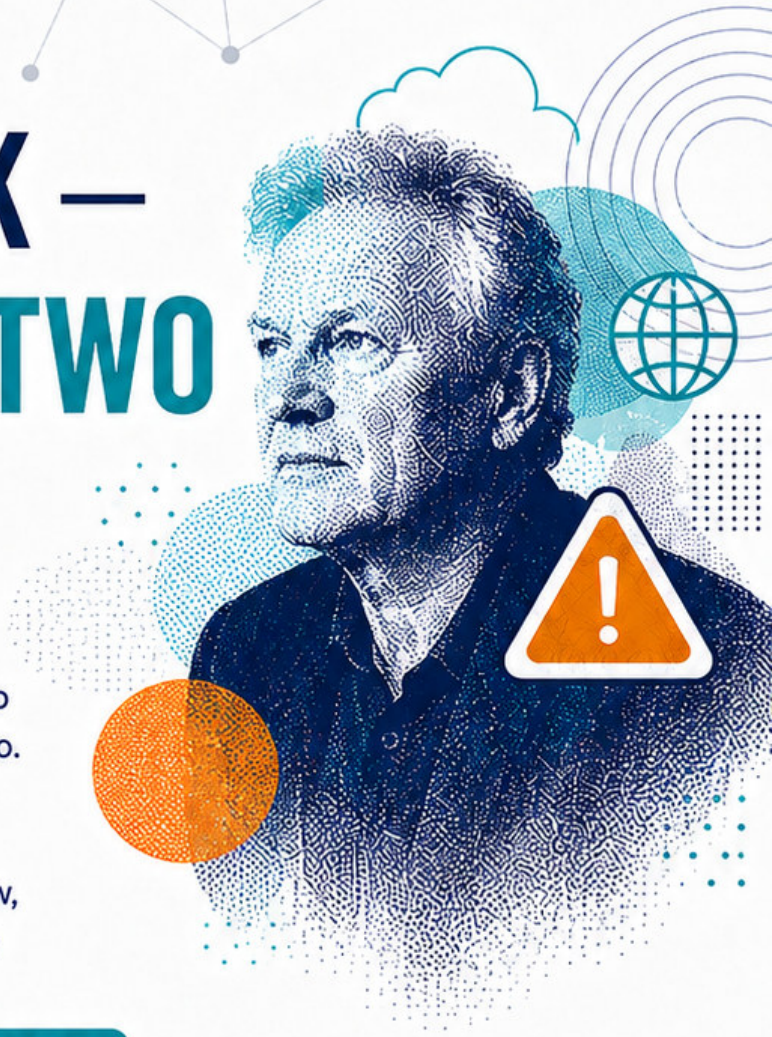

Beck pokazuje, że nowoczesne społeczeństwo produkuje nie tylko bogactwo, ale także ryzyko. Rozwój technologii, przemysłu i globalnych systemów tworzy korzyści oraz zagrożenia. Ryzyko bywa niewidoczne, wymaga ekspertów, przekracza granice państw, dotyka wielu grup i może być skutkiem samego rozwoju.

PRZYKŁADY

smog

kryzys klimatyczny

wycieki danych

dezinformacja

cyberprzemoc

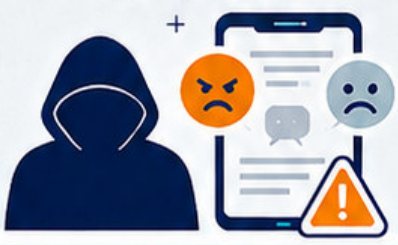

niepewność pracy

MANUEL CASTELLS – SPOŁECZEŃSTWO SIECI

Społeczeństwo sieci to świat, w którym ważne procesy społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe są organizowane przez połączenia.
Liczy się dostęp do informacji, szybkość komunikacji, pozycja w sieci, widoczność, przepływ danych i kontrola nad platformami.

Władza w sieci polega nie tylko na rozkazach, ale także na kontrolowaniu przepływu informacji, algorytmów i widoczności.

INFORMACJA
Dostęp do informacji jest kluczem do uczestnictwa w życiu społecznym i decydowania.

KOMUNIKACJA
Szybka, interaktywna komunikacja łączy ludzi, skraca dystans i tworzy wspólnoty.

POZYCJA W SIECI
Miejsce w sieci określa dostęp do zasobów, wpływ i możliwości działania.

WIDOCZNOŚĆ
Bycie widocznym zwiększa szanse na wpływ, uznanie i uczestnictwo.

PRZEPŁYW DANYCH
Dane krążą w sieci, są gromadzone, analizowane i wykorzystywane.

PLATFORMY
Platformy organizują relacje, ustalają zasady i kontrolują dostęp do sieci.

MEDIA, ALGORYTMY I WŁADZA INFORMACJI

Media i algorytmy nie tylko przekazują informacje. Mogą wpływać na to, co widzimy, co uznajemy za ważne, z kim się porównujemy, jakie emocje są wzmacniane i które treści stają się widoczne.

Algorytm to zestaw reguł, według których system wybiera, sortuje albo poleca treści.

JAK DZIAŁA ALGORYTM?

1. Wszystkie treści są dostępne.
2. Algorytm filtruje i sortuje treści.
3. Wybiera i poleca tylko część z nich.
4. Pokazuje treści dopasowane do Ciebie.
5. Twoje reakcje uczą algorytm i wzmacniają kolejne wybory.

CO DECYDUJE O WIDOCZNOŚCI I POPULARNOŚCI?

- uwaga użytkowników (czas oglądania, kliknięcia)
- interakcje (lajki, komentarze, udostępnienia)
- popularność (wzrost zasięgów i trendów)
- dopasowanie do profilu i wcześniejszych zachowań
- świeżość i tempo dostarczania treści

JAK TO NA CIEBIE WPŁYWA?

- co widzisz (bańki informacyjne, selekcja treści)
- z kim się porównujesz (idealizowane obrazy i standardy)
- jakie emocje są wzmacniane (lęk, złość, zachwyt, rozbawienie)
- które treści są widoczne (a które znikają z pola widzenia)

ZAPAMIĘTAJ

władza informacji polega na decydowaniu, co staje się widoczne, popularne, powtarzane i uznawane za ważne.

GLOBALNE PRZEPŁYWY LUDZI, OBRAZÓW I IDEI

Globalne przepływy to ruch ludzi, informacji, pieniędzy, obrazów, produktów, stylów życia, technologii i idei między różnymi miejscami na świecie. Ludzie migrują, obrazy krążą w mediach, idee rozchodzą się przez internet, a wydarzenia z jednego miejsca wpływają na emocje, opinie i zachowania w innym kraju.

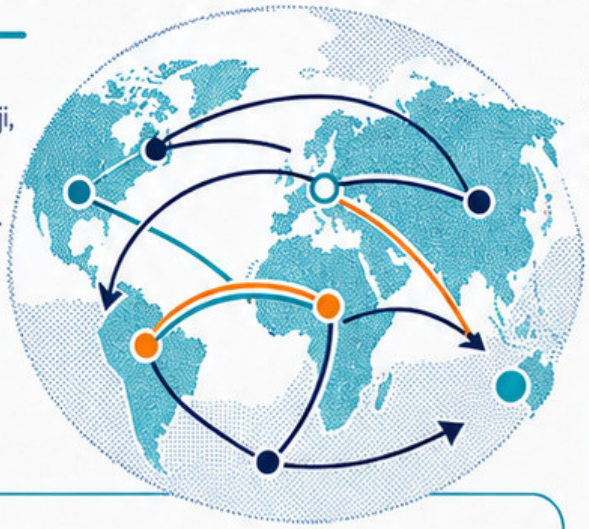

PRZYKŁADY

LUDZIE
migracje, podróże, studia i praca za granicą.

INFORMACJE
wiadomości, dane i opinie krążą przez media i internet.

PIENIĄDZE
inwestycje, przekazy, handel i transfery między krajami.

OBRAZY
zdjęcia, filmy, reklamy i memy docierają na cały świat.

PRODUKTY
towary i marki dostępne są w wielu krajach.

STYLE ŻYCIA
trendy, muzyka, kuchnia i sport przekraczają granice.

TECHNOLOGIE
innowacje i narzędzia ułatwiają komunikację i współpracę.

IDEE
wartości, przekonania i ruchy społeczne łączą ludzi.

ZAPAMIĘTAJ

codzienne życie jest połączone z ludźmi, produktami i ideami z wielu części świata.

RUCHY SPOŁECZNE I KOMUNIKACJA CYFROWA

Ruch społeczny to zbiorowe działanie ludzi, którzy chcą zwrócić uwagę na problem, bronić wartości, zmienić zasady albo wpłynąć na decyzje społeczne i polityczne.

Komunikacja cyfrowa przyspiesza mobilizację przez hashtagi, grafiki, filmy, transmisje, petycje, grupy i udostępnienia.

NARZĘDZIA KOMUNIKACJI CYFROWEJ

HASHTAGI
łączą treści i ułatwiają odkrywanie tematów.

GRAFIKI
przyciągają uwagę i prosto przekazują ideaę.

FILMY
pokazują historie i emocje, które trudno oddać słowami.

TRANSMISJE
pozwalają relacjonować wydarzenia na żywo.

PETYCJE
ułatwiają zbieranie podpisów i wywieranie nacisku na decydentów.

GRUPY
budują wspólnotę, koordynują działania i wsparcie.

UDOSTĘPNIENIA
rozszerzają zasięg i docierają do nowych odbiorców.

ZAPAMIĘTAJ

widoczność online może pomagać ruchom społecznym, ale sama widoczność nie zawsze oznacza trwałą zmianę.

JAK ANALIZOWAĆ INTERNET SOCJOLOGICZNIE?

Internet nie jest tylko technologią.
To przestrzeń relacji, widoczności, kontroli, konfliktów, norm, kapitału, autoprezentacji, ryzyka i władzy informacji.

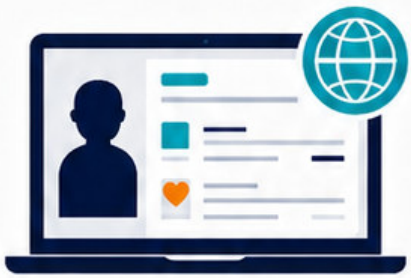

SZEŚĆ PYTAŃ

1. kto jest połączony?

2. Kto decyduje, co widzimy?

3. Jakie ryzyko powstaje?

4. Jak ludzie pokazują siebie online?

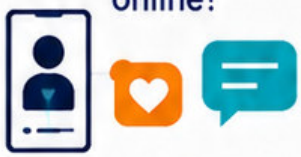

5. Jakie etykiety i normy działają?

6. Kto jest wykluczony?

ZAPAMIĘTAJ

internet to część społeczeństwa.

MODUŁ 08

SYNTEZA I ZASTOSOWANIA

Najważniejsze nie jest samo zapamiętanie nazwisk, ale umiejętność dobrania autora do problemu społecznego. Ten moduł łączy wcześniejsze perspektywy i uczy, jak używać pojęć do analizy szkoły, pracy, konsumpcji, władzy, kontroli, tożsamości i nierówności.

SZKOŁA · PRACA · KONSUMPCJA · WŁADZA · KONTROLA · TOŻSAMOŚĆ · NIERÓWNOŚCI

BOURDIEU, FOUCAULT, BAUMAN I GIDDENS — SZYBKIE PORÓWNANIE

Bourdieu

zasoby, kapitał, habitus, nierówności, szkoła i gust.

Foucault

władza, wiedza, nadzór, normalizacja, instytucje i klasyfikacja.

Bauman

płynność, konsumpcja, niepewność, kruche więzi i wykluczenie.

Giddens

struktura, sprawstwo, refleksyjność, ryzyko, zaufanie i globalizacja.

ZAPAMIĘTAJ

ten sam temat można analizować różnymi teoriami. Dobra odpowiedź pokazuje, dlaczego wybrany autor pasuje do problemu.

JAK DOBRAĆ AUTORA DO TEMATU?

Najpierw rozpoznaj problem społeczny, potem wybierz autora, potem użyj pojęcia.

KROK 1 ROZPOZNAJ PROBLEM	KROK 2 WYBIERZ AUTORA	KROK 3 UŻYJ POJĘCIA
Zasoby / szkoła / gust	 **Bourdieu.**	Kapitał, habitus, pole społeczne.
Norma / nadzór / instytucja	 **Foucault.**	Władza, dyscyplina, panoptikon.
Płynność / konsumpcja / niepewność	 **Bauman.**	Płynna nowoczesność, niepewność, życie w przepływie.
Struktura / sprawstwo / globalizacja	 **Giddens.**	Struktura, dualność, refleksyjność.
Rola / wrażenie / scena	 **Goffman.**	Prezentacja siebie, zarządzanie wrażeniem, interakcja.
Etykieta / dewiacja / reakcja	 **Becker.**	Etykietowanie, dewiacja, reakcja społeczna.
Tożsamość / performatywność / norma	 **Butler.**	Performatywność, norma płciowa, polityka tożsamości.
Ryzyko	 **Beck.**	Społeczeństwo ryzyka, nowoczesność refleksyjna.
Sieci / informacja / platformy	 **Castells.**	Społeczeństwo sieci, przepływy informacji, władza sieci.

SOCJOLOGIA

SZKOŁA OCZAMI WSPÓŁCZESNYCH SOCJOLOGÓW

Szkoła nie jest tylko miejscem przekazywania wiedzy. Można ją analizować jako miejsce nierówności, instytucję dyscyplinującą, scenę ról społecznych, przestrzeń etykietowania, strukturę powtarzaną przez działania i sieć komunikacji.

1. Bourdieu
pyta o kapitał.
Jakie kapitały (kulturowy, społeczny, symboliczny) uczniowie wnoszą do szkoły i jakie zyskują?

2. Foucault
o dyscyplinę.
Jak szkoła organizuje przestrzeń, czas i nadzór, by kształtować posłuszne i użyteczne podmioty?

3. Goffman
o role.
Jak uczniowie i nauczyciele odgrywają role i zarządzają wrażeniem w codziennych interakcjach?

4. Becker
o etykiety.
Jak proces etykietowania może wpływać na tożsamość ucznia i jego przyszłe ścieżki edukacyjne?

5. Giddens
o strukturę i sprawstwo.
Jak uczniowie i nauczyciele odtwarzają struktury szkoły poprzez codzienne działania, ale też mogą je zmieniać?

6. Castells
o szkolne sieci komunikacji.
Jak sieci rówieśnicze, media społecznościowe i platformy edukacyjne kształtują relacje i wiedzę w szkole?

różni autorzy pokazują różne warstwy tej samej sytuacji.

PRACA, KONSUMPCJA I NIERÓWNOŚCI — PORÓWNANIE PERSPEKTYW

Praca i konsumpcja wiążą się z pozycją społeczną, stylem życia, tożsamością, prestiżem, ryzykiem, kapitałem i dostępem do przyszłości.

Bourdieu pyta o kapitał i przewagę.

Bauman o konsumpcję i niepewność.

Giddens o ryzyko i planowanie życia.

Foucault o kontrolę produktywności.

Beck o skutki uboczne rozwoju.

ZAPAMIĘTAJ

nierówności dotyczą nie tylko pieniędzy, ale także zasobów, prestiżu, bezpieczeństwa i kontroli.

WŁADZA, KONTROLA I TOŻSAMOŚĆ — MAPA POJĘĆ

TRZY WARSTWY

WŁADZA

instytucje, eksperci, media, platformy, grupy, szkoła, algorytmy i kapitał symboliczny

KONTROLA

monitoring, oceny, normy, dokumenty, etykiety i widoczność

TOŻSAMOŚĆ

relacje, role, normy, autoprezentacja, konsumpcja, uznanie i wykluczenie

ZAPAMIĘTAJ

PODSUMOWANIE KOŃCOWE I PYTANIA DO DALSZEJ PRACY

Po tym materiale uczeń potrafi rozpoznać pytania współczesnej socjologii i dobrać autora do problemu społecznego.

Potrafi wyjaśnić:

- habitus
- kapitał
- reprodukcję nierówności
- wiedzę-władzę
- dyscyplinę
- normalizację
- płynną nowoczesność
- sprawstwo
- refleksyjność
- ryzyko
- zaufanie
- role
- etykiety
- performatywność
- społeczeństwo ryzyka
- społeczeństwo sieci
- internet jako przestrzeń społeczną

Pytania końcowe:

- kto ma władzę?
- Kto ma zasoby?
- Jak działa norma?
- Jak powstaje tożsamość?
- Co jest ryzykiem?
- Kto zostaje wykluczony?
- Jak możliwa jest zmiana?

PATRZ UWAŻNIE. PYTAJ GŁĘBIEJ. MYŚL SOCJOLOGICZNIE.